

The Effect of the Author's Gender on the Use of the Speech Acts in Children's Literature in Kurdish

Jalal Tabashir¹

Language users produce utterances to express and convey their meaning, these utterances, in addition to conveying meaning and concepts, also end up performing an action, which is called speech acts (Yule, 2011: 47). The present study examines speech acts in children's fiction in Kurdish. It has been tried to identify the types of speech acts introduced by Searle (1969) and classify them based on the frequency of their distribution. Also, the effect of the author's gender on the use of speech acts should be measured. For this purpose, a raw corpus of 20 children's story books, containing 1203 sentences was prepared, the speech acts used in the stories were classified based on the type of the speech act and the gender of the character produced the sentence. The significance of the differences was analyzed using SPSS 26. The results of the descriptive statistics showed that in total 5 types of speech acts: assertive, directives, expressive, commissives, and declarations were used by the authors. Also, the number of speech acts used by women and men is not the same, that is, women have used assertive, expressive, and declaration speech acts more than men, and on the other hand, men have used directives and commissive speech acts more than women. Based on the results of the inferential statistics, the effect of the gender factor on the rate of speech acts used is not neutral and its effect can be confirmed. By using speech acts, the authors have tried to make the reader more familiar with the events of the stories, based on this, the presence of speech acts is necessary to clarify the writer's purpose and goals.

Keywords: Pragmatics, speech acts, Children's Fiction Literature, gender, Kurdish

¹ Ph.D. candidate of Linguistics, Institute for Humanities and Cultural Studies, Tehran. tabashir@ihcs.ac.ir

تأثیر جنسیت نویسنده در به کارگیری کنش‌های گفتاری در ادبیات کودکان در زبان کردی

جلال تباشیر^۱

کاربران زبانی برای بیان و انتقال منظور خویش پاره‌گفتارهایی را تولید می‌کنند، این پاره‌گفتارها علاوه بر رساندن معنا و مفهوم، به انجام عملی نیز ختم می‌شوند که کنش‌های گفتاری نامیده می‌شود (یول، ۲۰۱۱: ۴۷). در پژوهش حاضر، سعی بر آن است تا کنش‌های گفتاری در ادبیات داستانی کودکان در زبان کردی بررسی، انواع کنش‌های گفتاری سرل (۱۹۶۹) شناسایی و بر اساس فراوانی توزیع آنها دسته‌بندی و همچنین تأثیر جنسیت نویسنده بر میزان استفاده از کنش‌های گفتاری سنجیده شود. بدین منظور پیکره‌ای خام شامل ۲۰ کتاب داستان کودکان تهیه شد که در مجموع دربردارنده ۱۲۰۳ جمله است. برای تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار SPSS استفاده شده است. نتایج حاصل از آمار توصیفی نشان می‌دهد که در مجموع از ۵ نوع کنش گفتاری اظهاری، ترغیبی، عاطفی، تعهدی و اعلامی استفاده شده است. همچنین میزان استفاده از کنش‌های گفتاری توسط نویسندگان زن و مرد یکسان نیست یعنی نویسندگان زن از کنش‌های گفتاری اظهاری، عاطفی و اعلامی بیشتر از نویسندگان مرد و در مقابل، نویسندگان مرد از کنش‌های گفتاری ترغیب و تعهدی بیشتر از زنان استفاده کرده‌اند. بر اساس نتایج حاصل از آمار استنباطی نیز، تأثیر عامل جنسیت در میزان استفاده از کنش‌های گفتاری خنثی نیست و تأثیر آن قابل تأیید است. نویسندگان با به کار بردن کنش‌های گفتاری سعی کرده‌اند تا خواننده را بیشتر با حوادث و رویدادهای داستان‌ها آشنا سازند، بر این اساس، وجود کنش‌های گفتاری جهت روشن ساختن منظور و اهداف نویسنده ضروری است.

کلمات کلیدی: کاربردشناسی، کنش‌های گفتاری، ادبیات داستانی کودک، جنسیت، زبان کردی

۱- مقدمه

انسان‌ها در طول تاریخ همواره به شکل اجتماعی زندگی کرده و از جنبه‌های مختلفی برای ارتباط گرفتن با همدیگر دنبال اختراع ابزار بوده‌اند؛ مثلاً برای این که بتوانند دانش و تجربه خود را به یکدیگر منتقل کنند از ابزار گوناگونی از جمله زبان استفاده کرده‌اند. بر اساس رویکرد نقش‌گرایان، زبان مهم‌ترین ابزار ارتباطی انسان‌ها است. زبان، به عنوان ابزار ارتباطی همواره برای ارتباط و انتقال پیام در اختیار انسان

^۱ دانشجوی دکتری زبان‌شناسی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، تهران j.tabashir@ihcs.ac.ir

بوده است. انتقال پیام از شخصی به شخص دیگر حاوی معنا و مفهوم است. گاهی اوقات در رساندن این معنا و مفهوم بین فرستنده و گیرنده اختلالاتی ایجاد می‌شود، سؤال مطرح این است که معنی و منظور این پیام چیست؟ انسان‌ها در برخورد با ابهامات پیرامون خود دست به طرح مسائل زدند که باعث به وجود آمدن علم شد. علمی که به معنا می‌پردازد علم معناشناسی نام دارد که با توصیف معنای واژه‌ها و جمله‌ها سروکار دارد. به بیانی دیگر در علم معناشناسی، جنبه‌های قراردادی معنا که در واژه‌ها و جمله‌های یک زبان نمود پیدا می‌کنند مورد بررسی قرار می‌گیرند. وقتی زبان‌شناسان معنای واژه یا جمله را بررسی می‌کنند بیشتر در پی مشخص ساختن معنای ادراکی هستند. معنای ادراکی، بخش‌های ضروری معنی را در بردارد که با به کار بردن معنای اصلی یک واژه رسانده می‌شود (یول، ۱۹۵۵: ۵۷). جمله «امیر به دانشگاه رفت.» حاوی پیامی است که می‌توان به طور مستقیم از معنای تک‌تک واژه بدون هیچ اختلالی آن را درک کرد. این جنبه از معنا که از معنای تک‌تک واژه‌های یک جمله حاصل می‌شود در علم معناشناسی قابل بررسی است؛ اما جنبه دیگری از معنا وجود دارد که از معنای واژه‌ها نمی‌توان به درک درستی از جمله رسید. برای مثال وقتی شخصی نوشته‌ای را می‌خواند یا سخنی از شخصی دیگر می‌شنود علاوه بر معنای واقعی کلمات سعی دارد منظور و قصد نویسنده یا گوینده را بفهمد. این جنبه از معنا که حاوی منظور و مقصود گوینده یا نویسنده است در علم کاربردشناسی^۱ قابل بررسی است. موضوع مورد مطالعه علم کاربردشناسی شیوه به کار بردن واقعی زبان توسط گویشوران است، یعنی به مقصود و منظور نویسنده یا گوینده و همچنین به تفسیر آن توسط خواننده یا شنونده می‌پردازد. کاربردشناسی با معنای مورد نظر گوینده در بافت سروکار دارد و تعیین می‌کند که افراد چگونه می‌توانند منظور صورت-های زبانی تولید شده را درک کنند. حال می‌توان گفت که کاربردشناسی در فهم کاربران زبانی از چگونگی به کار بردن زبان نقش مهمی دارد؛ زیرا اگر شخصی سؤال می‌کند «ساعت دارید؟» در واقع هدف او دانستن وقت و زمان است، بنابراین معنایی که در صورت زبان غایب است می‌توان از بافت استنباط کرد.

به طور خلاصه، یک خواننده هنگام خواندن متنی از یک نویسنده به دنبال درک معنا و مفهوم نهفته در آن متن است که منظور و مقصود نویسنده است، خواننده برای این که به درک درستی از معنای مورد نظر نویسنده برسد باید بافت آن را بفهمد. مثلاً خواننده هنگام برخورد با جمله «برو نگاهی به شیر بینداز» بدون توجه به بافت آن نمی‌تواند تشخیص دهد که منظور دقیق گوینده یا نویسنده از ادا کردن این جمله چیست.

با توجه به مطالبی که ذکر شد می‌توان گفت یکی از اهداف کاربردشناسی تحلیل متون است؛ به بیانی دیگر این دانش علاوه بر معنی صریحی که از واژه‌ها به دست می‌آید با معنی و منظوری که در ذهن نویسنده یا گوینده نیز هست سروکار دارد و به روشن ساختن معنا و مفاهیم به مخاطب کمک می‌کند. با توجه به این که ادبیات، داستان‌نویسی و قصه‌گویی بخش مهمی از زندگی انسان‌ها را پر کرده‌اند

¹pragmatics

جا دارد برای تقویت و اعتلای آن تلاش شود. یکی از شیوه‌های تحقق این امر پرداختن به متون داستانی و تحلیل و بررسی آن بر مبنای نظریه‌های علمی زبان‌شناسی است. در پژوهش حاضر تلاش می‌شود تا ادبیات داستانی کودکان از دیدگاه کنش‌های گفتاری مطرح‌شده از سوی جان سرل (۱۹۶۹) بر اساس جنسیت نویسنده بررسی شود؛ یعنی بر اساس دیدگاه سرل (۱۹۶۹) در ادبیات داستانی کودکان در زبان کردی از چه نوع کنش‌های گفتاری و با چه بسامدی استفاده می‌شود؟ و اینکه آیا جنسیت نویسنده به طور معنادار بر میزان استفاده از کنش‌های گفتاری سرل (۱۹۶۹) در ادبیات داستانی کودکان در زبان کردی تأثیرگذار است؟

۲- پیشینه پژوهش

در رابطه با کنش‌های گفتاری مطالعات زیادی انجام گرفته است اما در نوشته پیش رو به چند پژوهش انجام‌شده که مرتبط با پژوهش حاضر است اکتفا می‌شود.

دایا^۱ (۲۰۰۹) کنش‌های گفتاری و استراتژی‌های ارتباطی را در کودکان ۳ تا ۵ سال بررسی کرد. نتایج حاصل از پژوهش نشان داد که کودکان در گفتار خود از کنش‌های گفتاری استفاده می‌کنند، یعنی کنش‌های گفتاری امری، تعهدی بیانی، غیر بیانی و اظهاری در کلام آنها دیده می‌شود همچنین نتایج نشان داد که کودکان ۳ تا ۵ سال از کنش گفتاری امری بیشتر استفاده می‌کنند و کنش گفتاری اظهاری را کمتر به کار می‌برند.

سوزوکی^۲ (۲۰۱۱) به بررسی کنش‌های گفتاری کودکان آمریکایی و مقایسه آن در دو زبان انگلیسی و ژاپنی پرداخت. نتایج حاصل از پژوهش نشان داد افراد در سنین مختلف برای اجرای کنش‌های گفتاری از قوانین کلی استفاده می‌کنند و بین کودکان و بزرگسالان در استفاده از کنش‌های گفتاری تفاوت‌هایی وجود دارد.

بیستروف^۳ (۲۰۲۰) به بررسی تصغیر در ادبیات کودکان در زبان انگلیسی در چهارچوب کنش‌های گفتاری امری (ترغیبی) پرداخته است. هدف وی نشان دادن موقعیت‌های گفتاری است که کودک به عنوان شرکت‌کننده یا مخاطب در آن شرکت دارد. بر طبق نتایج پژوهش، تصغیر در ادبیات کودکان نشان می‌دهد که تعداد رخدادهای به طور قابل توجهی در کنش‌های گفتاری امری، سفارش و تقاضا غالب است. قاسمی پور و یوسفیان (۱۳۹۳) کنش‌های گفتاری کودکان ۵ تا ۸ سال فارسی‌زبان را بررسی کردند، آنها کنش گفتاری ۲۰۰ کودک که به طور طبیعی مشغول گفتمان بودند را تحلیل کردند. نتایج حاصل از پژوهش نشان داد که کنش‌های گفتاری در گفتار کودکان نیز کاربرد دارد و همچنین بسامد کنش گفتاری در میان کودکان یکسان نبوده و کنش گفتاری ترغیبی بیشترین بسامد، سپس کنش عاطفی در

¹Dyah A. D.

²Suzuki, T.

³Bystrov, Y.

رده دوم، کنش تعهدی در رده سوم، کنش اظهاری در رده چهارم بوده است که در میان کنش‌های گفتاری، کنش اعلامی در گفتمان کودکان ۵ تا ۸ سال کاربردی نداشته است.

حسینی معصوم و خاوری (۱۳۹۳) به بررسی عامل اجتماعی جنسیت در پیام‌های فارسی بر اساس کنش‌های گفتاری سرل پرداختند. آنها جهت این امر ۴۰۰ پیام فارسی از دو گروه زن و مرد بین سنین ۱۷ تا ۲۷ سال را تحلیل کردند. نتایج حاصل نشان داد که میزان استفاده از کنش‌های گفتاری اظهاری، عاطفی و تعهدی در زنان بیشتر از مردان بوده است و در مقابل، میزان استفاده از کنش‌های ترغیبی در مردان بیشتر بوده است و استفاده از کنش‌های اعلامی در بین داده‌ها مشاهده نشده است.

جلالی و صادقی (۱۳۹۵) ارتباط کنش گفتاری و عامل جنسیت در گرشاسب‌نامه را بررسی کردند. آنها ابتدا گفتارهای زنان و مردان را در گرشاسب‌نامه استخراج و بر مبنای نظریه کنش‌های گفتاری به تحلیل و تبیین آن پرداختند. نتایج تحلیل داده‌ها حاکی از آن بود که نابرابری‌های جنسیتی بین مردان و زنان وجود دارد.

علی‌اکبری و قیطاسی (۱۳۹۵) کنش گفتاری تسلیت را در زبان کردی گویش ایلامی بررسی کردند. آنها با استفاده از آزمون محقق‌ساخته، داده‌ها را از ۱۳۰ گویشور ایلامی گردآوری، سپس با کمک نرم‌افزار SPSS به تحلیل آن پرداختند. نتایج نشان داد که گویشوران ایلامی برای عرض تسلیت ۱۳ راهبرد را به کار می‌برند که در بین آن جملات مذهبی، طلب آموزش و دعا برای فرد متوفی بیشترین فراوانی را داشته است و همچنین، یافته‌ها نشان داد که عوامل اجتماعی مانند سن، جنسیت و شغل گوینده به استثنای میزان تحصیلات در انتخاب نوع راهبردها تأثیری نداشته است.

شیخ محمدی (۱۳۹۸) به بررسی راهبردهای بیان تقاضا در زبان کردی گویش سورانی-مکری با در نظر گرفتن تأثیر عوامل اجتماعی جنسیت و سطح قدرت کاربر پرداخت. وی به منظور گردآوری داده‌ها از طریق پرسش‌نامه، ۱۳۰ گویشور کردزبان (به تعداد مساوی ۶۵ مرد و ۶۵ زن در محدوده سنی ۲۵ تا ۳۵ سال) بومی شهرستان مهاباد را مورد مطالعه قرار داد. همچنین وی در کنار پرسش‌نامه از روش مشاهده مستقیم در بافت‌ها و موقعیت‌های مختلف به ضبط مکالمه پرداخت. نتایج پژوهش حاکی از آن بود که جنسیت و قدرت افراد در انتخاب راهبردهای بیان تقاضا تأثیر معناداری داشته است.

خانی و همکاران (۱۳۹۹) به بررسی کنش گفتاری تشکر در زبان کردی (گویش ایلامی) پرداختند، آنها آزمون تکمیل گفتمان ۲۰ گزینه‌ای را با توجه به موقعیت در اختیار ۲۴۰ گویشور ایلامی جهت تکمیل کردن، قرار دادند. پس از بررسی و تحلیل داده‌ها نتایج نشان داد که ۲۰ راهبرد ابزار تشکر شناسایی شدند که در آن میان تشکر ساده، درک زحمت و قول جبران بیشترین فراوانی را داشتند و چهارده راهبرد از آنها مختص فرهنگ اسلامی و ایرانی متأثر از باورهای دینی بودند. علاوه بر این نتایج نشان داد که بین گروه‌های جنسی، گروه‌های سنی مختلف، میزان تحصیلات و نوع شغل افراد در استفاده از کنش گفتاری تشکر، تفاوت معناداری وجود نداشت.

کریمی و همکاران (۱۳۹۹) با استفاده از انگاره نظری هاپر و تامسون به بررسی پدیده گذرایی در گفتار کودکان فارسی‌زبان پرداختند. هدف آنها یافتن تناسبی بین گفتار کودکان و معیار ده‌گانه تامسون و

هاپر و همچنین تعیین مشخصات سرنمون گذرایی و بسامد آن در پیکره است. جهت انجام این امر ۱۰۰ جمله خبری از گفتار کودکان بررسی شد. نتایج پژوهش نشان داد گفتار کودکان فارسی‌زبان می‌تواند معیارهای تامسون و هاپر را در خود داشته باشد و به صورت‌های مختلفی نمایان شود؛ و همچنین مؤلفه‌های شرکت‌کنندگان عمل و تأثیرپذیری مفعول در گفتار کودکان نسبت به بزرگسالان از امتیاز بالایی برخوردار بوده که نشان‌دهنده درجه گذرایی بالاتر جمله‌ها در گفتار کودکان است، در نهایت سرنمون گذرایی در گفتار کودکان شامل یک شیء و یک کنشگر است که قابلیت بازیابی معیارهای ده‌گانه تامسون و هاپر را دارند.

۳- روش تحقیق

پژوهش پیش رو از نوع ترکیبی (کیفی و کمی) است و تحلیل داده‌ها مبتنی بر روش توصیفی-تحلیلی انجام گرفته است. با توجه به تهیه پیکره‌ای خام از متون نوشتاری و کتاب داستان‌های کودکان در زبان کردی، پژوهش حاضر در زمره پژوهش‌های پیکره بنیاد قرار می‌گیرد. این پیکره خام شامل ۲۰ کتاب داستان کودکان (۱۰ جلد از نویسنده زن و ۱۰ جلد از نویسنده مرد) است. در مجموع تعداد جمله‌های تحلیل‌شده ۱۲۰۳ جمله بود که تعداد ۶۳۵ جمله متعلق به نوشته‌های مردان و تعداد ۵۶۸ جمله متعلق به نوشته‌های زنان بوده است. جهت تحلیل کیفی داده‌ها برای هر نوع کنش گفتاری دو جمله به عنوان نمونه انتخاب و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند؛ همچنین جهت تحلیل کمی داده‌ها از دو نوع آمار توصیفی و استنباطی بهره برده شده است. در بخش آمار توصیفی توزیع فراوانی و درصد استفاده از کنش‌های گفتاری توسط نویسندگان کردزبان در قالب جدول و نمودار ارائه شده است و سپس به منظور تحلیل آماری داده‌ها و سنجش معناداری تفاوت‌ها از آمار استنباطی در چهارچوب نرم‌افزار SPSS استفاده شده است.

۴- چارچوب نظری

در کاربردشناسی که یکی از شاخه‌های زبان‌شناسی است مطالعه میان صورت‌های زبانی و کاربران صورت می‌پذیرد و موضوع آن نحوه کاربرد واقعی زبان است. در این شاخه از زبان‌شناسی به معنا و مفهوم پاره‌گفتارها از سوی گوینده و تفسیر پاره‌گفتارها از سوی شنونده پرداخته می‌شود. بر این اساس علم کاربردشناسی به تحلیل منظور افراد از تولید پاره‌گفتارهایشان سروکار دارد (یول، ۲۰۱۱: ۳). کاربران زبانی برای بیان و انتقال منظور خویش پاره‌گفتارهایی را تولید می‌کنند که این پاره‌گفتارها علاوه بر کلمات، معنا و ساختارهای دستوری، حاوی انجام اعمالی نیز هستند؛ بنابراین وقتی کسی پاره-گفتار (۱) را تولید می‌کند می‌تواند علاوه بر معنای واقعی واژه‌ها حاوی عملی نیز باشد (یول، ۲۰۱۱: ۴۷). (۱): چقدر هوا گرم است.

¹ Yule, G

تأثیر جنسیت نویسنده در به کارگیری کنش‌های گفتاری در .../۴۷

جمله (۱) می‌تواند بسته به موقعیت تولید، حاوی معانی و منظوره‌های متفاوتی باشد. در حالت عادی معنای جمله، خبری از گرمی هوا می‌دهد اما ممکن است در موقعیت دیگری هدف گوینده از تولید چنین پاره‌گفتاری، انجام عملی از سوی شنونده باشد، مانند باز کردن پنجره یا روشن کردن کولر. همان‌طور که اشاره شد ممکن است ادای پاره‌گفتارها علاوه بر رساندن معنا و مفهوم، به انجام عملی نیز ختم شوند، بنابراین به انجام اعمال حاصل از ادای پاره‌گفتارها، کنش‌های گفتاری^۱ گفته می‌شود (یول، ۲۰۱۱: ۴۷).

نظریه کنش‌های گفتاری ابتدا توسط آستین^۲ (۱۹۶۲) مطرح شد که یکی از مهم‌ترین مباحث در حوزه‌های مختلف میان‌رشته‌ای است. در واقع آنچه آستین (۱۹۶۲) تحت عنوان این نظریه مطرح ساخت واکنشی بود به اصول سه گانه‌ای که در بین معنی‌شناسان منطقی و زبانی مبنای نگرش‌های آنها به معنی قرار گرفت. این سه اصل عبارت بودند از: ۱. جمله‌های خبری، گونه اصلی جمله‌های زبان هستند؛ ۲. اطلاع رساندن به وسیله جمله‌ها از کاربرد اصلی زبان به شمار می‌آید؛ ۳. جهت تعیین صدق و کذب جمله‌ها می‌توان از معنی استفاده کرد. مخالفت‌های آستین (۱۹۶۲) با آرای این عده از معنی‌شناسان باعث شکل‌گیری نظریه کنش‌های گفتاری شد که طبق این نظریه باید میان جملات معنی‌دار و بی‌معنی تمایز قائل شد. آستین (۱۹۶۲) معتقد است که زبان تنها برای اطلاع دادن به کار نمی‌رود و بسیاری از جملات هستند که ارزش صادق بودن یا کاذب بودن آن قابل تعیین نیست (سعید،^۳ ۲۰۰۹: ۲۳۴؛ صفوی ۱۳۹۷: ۱۷۴-۱۷۳)، مانند مثال‌های زیر:

(۲): خسته نباشید!

(۳): هزار تومان نان می‌خواهم.

(۴): میشه ماشینتان را قرض بگیرم.

(۵): قول می‌دهم که فردا برایت دو چرخه بخرم.

(۶): پایان جنگ را اعلام می‌کنم.

(۷): به تو دستور می‌دهم این محل را ترک کنید.

آستین (۱۹۶۲) معتقد است چنین پاره‌گفتارهایی، پاره‌گفتارهای بیانی^۴ هستند و از طریق نخستین فعل جمله عملی بیان می‌شود. به اعتقاد آستین (۱۹۶۲) هدف از طرح چنین جملاتی بحث بر سر تعیین صادق بودن یا کاذب بودن آنها نیست بلکه مسئله‌ای که مطرح است دلالت بر توانایی انجام کاری است که در این‌گونه جملات به آن اشاره شده است (سعید، ۲۰۰۹: ۲۳۵؛ صفوی، ۱۳۹۷: ۱۷۴). اگر مثال زیر را در نظر بگیرید:

(۸): من شما را از کلاس بیرون می‌اندازم.

¹ Speech act

² Austin

³ Saeed, J.I.

⁴ Performative utterances

در این مثال قطعاً شنونده، گوینده را نسبت به موقعیتی در آن قرار دارد، می‌سنجد تا دریابد آیا گوینده در جایگاهی هست که بتواند او را از کلاس اخراج کند یا خیر. اگر گوینده در چنین موقعیتی بود که بتواند کسی را از کلاس اخراج کند به اعتقاد آستین (۱۹۶۲) این پاره‌گفتار، پاره‌گفتار بجا است که می‌تواند به انجام عملی منتهی شود و اگر گوینده نسبت به موقعیتی که دارد در جایگاهی نباشد که بتواند کسی را از کلاس اخراج کند، پاره‌گفتار او نمی‌تواند به انجام عملی منتهی شود و در این صورت پاره‌گفتار، یک پاره‌گفتار نابجا^۱ است. بر این اساس پاره‌گفتار (۸) بسته به این که از جانب یک استاد درس یا یک همکلاسی در خطاب به شنونده تولید شده باشد می‌تواند بجا یا نابجا باشد. به بیانی دیگر باید شرایطی وجود داشته باشد تا پاره‌گفتارهای بجا از شرایط کارایی برخوردار شوند و پاره‌گفتارهای نابجا از چنین شرایطی برخوردار نیستند، شرایط کارایی به شرایطی گفته می‌شود که یک پاره‌گفتار بیانی را از کارایی برخوردار سازد (سعید، ۲۰۰۹: ۲۳۵؛ صفوی، ۱۳۹۷: ۱۷۵).

در تولید هر پاره گفت باید گوینده‌ای وجود داشته باشد تا پاره‌گفتاری را تولید کند، آستین (۱۹۶۲) این عمل را کنش بیانی می‌نامد، سپس این گفته تأثیری بر مخاطب می‌گذارد که کنش غیربیانی^۲ نام دارد و درنهایت واکنشی که از سوی شنونده نسبت به کنش بیانی صورت می‌گیرد کنش پس‌بیانی^۳ گفته می‌شود (سعید، ۲۰۰۹: ۲۳۹؛ صفوی، ۱۳۹۷: ۱۷۵). برای روشن ساختن این مطلب پاره‌گفتار (۹) را در نظر بگیرید:

(۹): صدای تلویزیون خیلی بلند است.

این جمله یک کنش بیانی است که از سوی گوینده تولید شده است و قصد ترغیب شنونده را دارد تا صدای تلویزیون را کم کند (کنش غیر بیانی)، درنهایت واکنش شنونده نسبت به پاره‌گفتار یعنی این که صدای تلویزیون را کم کند همان کنش پس بیانی است.

تا به اینجا آنچه در مورد کنش‌های گفتاری گفته شد مربوط به آرای آستین (۱۹۶۲) بود ولی در کنار او آرای سرل (۱۹۶۹) درباره کنش‌های گفتاری از اهمیت زیادی برخوردار است. سرل^۴ (۱۹۶۹) تحت تأثیر آرای آستین (۱۹۶۲) پاره‌گفتارها را در پنج طبقه کنش گفتاری تعهدی، اظهاری، عاطفی،^۵ اعلامی و ترغیبی^۶ تقسیم‌بندی می‌کند (سعید، ۲۰۰۹: ۲۴۰).

¹ felicitous

² infelicitous

³ locutionary act

⁴ illocutionary act

⁵ perlocutionary act

⁶ Searle

⁷ commissives

⁸ representatives

⁹ expressive

¹ declarations

0

¹ directives

1

تأثیر جنسیت نویسنده در به کارگیری کنش‌های گفتاری در .../۴۹

کنش تعهدی: طبق کنش تعهدی، گوینده سعی دارد تا با استفاده از افعالی مانند قول دادن، سوگند خوردن، قصد داشتن و افعالی نظیر اینها متعهد به انجام کار یا عملی در آینده شود (صفوی، ۱۳۹۷: ۱۷۸).

(۱۰): قسم می‌خورم که تکالیف دانشگاهم را انجام بدهم.

(۱۱): قول می‌دهم این ترم معدل الف کلاس شوم.

کنش اظهاری: کنش اظهاری، توصیف حالت یا رویدادی است که گوینده عقیده خود را نسبت به صادق بودن یا صحت گزاره‌ای بیان می‌کند. نمونه این کارگفت را می‌توان در پاره‌گفتارهایی که بر بیان کردن، توصیف کردن یا نتیجه‌گیری کردن تأکید دارند، مشاهده کرد (صفوی، ۱۳۹۷: ۱۷۷).

(۱۲): من به این نتیجه رسیده‌ام که نباید روی دانسته‌هایمان تعصب داشته باشیم.

(۱۳): مطالعات نشان داده است که دو سوم کره زمین را آب تشکیل داده است.

کنش عاطفی: در این دسته از کنش‌های گفتاری گوینده سعی دارد تا با الفاظی نظیر قدردانی، عذرخواهی، تبریک گفتن، ناسزا گفتن احساس خود را نسبت به رویدادی بیان کند (صفوی، ۱۳۹۷: ۱۷۸). به‌عنوان مثال:

(۱۴): بابت لطفی که در حق من کردید تشکر می‌کنم.

(۱۵): به خاطر رفتار بدی که با شما داشتم متأسفم و از شما عذرخواهی می‌کنم.

(۱۶): بابت قبولی‌تان در استخدامی آموزش و پرورش به شما تبریک می‌گویم.

کنش اعلامی: با استفاده از کنش اعلامی گوینده سعی دارد تا شرایط تازه‌ای برای مخاطب اعلام کند و یا در جهان پیرامون خود تغییراتی را ایجاد کند. این کنش زمانی اتفاق می‌افتد که گوینده صلاحیت لازم را برای عملی کردن آن داشته باشد مثل فرمانده جنگ که می‌خواهد پایان جنگ را اعلام کند (صفوی، ۱۳۹۷: ۱۷۸).

(۱۷): قاضی در دادگاه: شما را به سه سال حبس محکوم می‌کنم.

(۱۸): استاد در کلاس درس: شما از این کلاس اخراج هستید.

کنش ترغیبی: طبق کنش ترغیبی گوینده سعی دارد تا مخاطب را از طریق سؤال پرسیدن، درخواست کردن یا دستور دادن، برای انجام کار یا عملی ترغیب کند (صفوی، ۱۳۹۷: ۱۷۷).

(۱۹): مشتری در کافه: لطفاً یک نسکافه برای من بیاورید.

(۲۰): پدر به بچه: امروز کجا بودی؟

۵- تحلیل داده‌ها

در پژوهش حاضر سعی شده است تا متون کتاب داستان کودکان در زبان کردی بر اساس نظریه کنش‌های گفتاری از دیدگاه سرل (۱۹۶۹) مورد مطالعه قرار گیرد. در بخش پیش رو، ابتدا به تحلیل کیفی داده‌ها پرداخته شده است. برای توضیح هر کدام از کنش‌های گفتاری دو جمله به عنوان نمونه

تحلیل شدند و سپس به تحلیل کمی و دسته‌بندی آنها بر اساس بسامد به کاررفته در متون داستانی کودکان پرداخته شد. داده‌های پژوهش حاضر از پیکره خام کتاب داستان‌های کودکانه در زبان کردی استخراج شدند.

۵-۱- تحلیل کیفی

در زیر بخش پیش رو، به تحلیل کیفی داده‌های استخراج‌شده از متون مورد مطالعه پرداخته شده است و از آنجایی که تحلیل تمام جمله‌های موجود در پیکره خام در مقاله نمی‌گنجد، سعی بر آن است تا برای هر کدام از کنش‌های گفتاری یک الی دو مثال به عنوان نمونه ذکر شود.

۵-۱-۱- کنش اظهاری

همان‌طور که در بخش کنش‌های گفتاری اشاره شد هدف از کنش اظهاری، توصیف رویداد یا حالتی است که گوینده نظر خود را در مورد درستی یا نادرستی مطلبی در جهان اطراف بیان می‌کند؛ (مانند بیان کردن، اثبات کردن).

نمونه (۱) داستان یک بچه لاک‌پشت هست که با مادرش زندگی می‌کند و یک روز عقابی را می‌بیند و در ذهنش سؤالی ایجاد می‌شود که چرا عقاب با این همه وقار عمر کوتاهی دارد اما لاک‌پشت‌ها عمر طولانی دارند. برای همین روزی پیش عقاب می‌رود و به جواب سؤالش می‌رسد. بعد از برگشت مادرش از او می‌پرسد که چه چیزی یاد گرفته است:

نمونه (۱):

Dayæ ?æwæ fer bûm kæ hæ r fîkæmæxærəpnîyæ ū fî fə ræ-y-ʃæ baf
niyæ.

نیست خوب وب‌هم- میانجی- زیاد چیز و نیست بد کم چیز هر که اش-م-بود یاد
این مادر

ترجمه: مادر! من یاد گرفتم که از هر چیزی کم بودنش نشانه بد بودن نیست و زیاد بودنش هم نشانه خوب بودن نیست. (به‌طور کلی تر: مادر! من یاد گرفتم که کمیت یک چیز، ارزش آن را تعیین نمی‌کند) کنش به کار رفته در نمونه (۱) از نوع کنش اظهاری است زیرا با توجه به بافت متن، گوینده سعی دارد که عقیده خود را در مورد مطلبی در جهان خارج بیان کند که آن مطلب می‌تواند مسائل و واقعیت‌هایی باشد که در پیرامون زندگی گوینده و شنونده وجود دارد؛ و همچنین در جمله (۱) نویسنده سعی دارد تا تجربه خود یا پندهایی که در اجتماع وجود دارند با استفاده از زبان حیوانات برای کودکان بازگو کند.

نمونه (۲) داستان تعدادی موش است که در سوراخ دیوارهای یک آشپزخانه دور از چشم صاحب‌خانه و گربه‌اش زندگی می‌کنند. آنها برای این که به دام گربه نیافتند تصمیم می‌گیرند که زنگوله‌ای به گردنش آویزان کنند تا هر وقت به طرف آشپزخانه آمد باخبر شوند؛ اما موشی که پیشنهاد زنگوله را می‌دهد خودش جرئت انجام دادنش را ندارد به همین خاطر موش پیری جمله (۲) را بیان می‌کند.

نمونه (۲):

Kar-e xo=t na-twan-i bi-kæ-y fʃawæʃəwan-i
هسته‌نما-چشم‌انتظار ۲ش‌م-کردن-التزامی ۲ش‌م-توانستن-نفی وب ۲ش‌م=خود هسته‌نما-کار
kæs=if mæwæ bo=ti bə-kat.
کند-التزامی با-وب ۲ش‌م=برای نباش وب هم=کس

ترجمه: کسی که توانایی انجام کاری را ندارد نباید از کس دیگری انتظار انجام آن را داشته باشد.
در نمونه (۲) نیز با توجه به واکنشی که موش جوان نسبت به انجام پیشنهاد خود، انجام داد، موش پیر به یک نتیجه کلی در جهان خارج رسید وقتی کسی نمی‌تواند از پس کاری برآید، نباید از کس دیگری برای انجام آن انتظار داشت؛ همچنین مانند مثال (۱) نویسنده سعی دارد تا تجربه خود یا پندهایی که در اجتماع وجود دارند را با استفاده از زبان حیوانات برای کودکان بازگو کند؛ بنابراین کنش به کاررفته در نمونه (۲) از نوع کنش اظهاری است.

۵-۱-۲- کنش ترغیبی

در کنش ترغیبی گوینده سعی دارد با پرسش یا درخواست کردن، شنونده یا مخاطب را به انجام کاری ترغیب کند؛ (مانند دستور دادن، خواهش کردن).

نمونه (۳) داستان تعدادی از حیوانات است که در همسایگی همدیگر زندگی می‌کنند. یک زاغ هم بر روی درختی در همسایگی لاک‌پشت لانه دارد. یک روز در غیاب زاغ، ماری گرسنه به داخل جنگل می‌آید و بچه‌های زاغ را می‌خورد. زاغ بعد از برگشت و آگاه شدن از ماجرا شروع به دادوبیداد می‌کند و لاک‌پشت جمله (۳) را بیان می‌کند.

نمونه (۳):

Kisæɫ bang=I kærɔ: dærawse fʃi=t le qomaw=æ bo wa ʔæ-gærye-
yt.

۲ش‌م-گریه-اخباری این‌طور چرا است=واقعه از تو=چه همسایه کرد ۳ش‌م=صدا
لاک‌پشت

ترجمه: لاک‌پشت فریاد زد: همسایه! چه اتفاقی افتاده است؟ چرا این‌طوری دادوفریاد راه انداختی؟
در نمونه (۳) لاک‌پشت کنج‌کاو می‌شود که ممکن است چه اتفاقی برای زاغ همسایه افتاده باشد برای همین با سؤال کردن می‌خواهد او را ترغیب کند تا ماجرا را برایش تعریف کند؛ بنابراین کنش به کاررفته در نمونه مذکور از نوع ترغیبی است.

نمونه (۴) داستان روباه حيله‌گری است که به قصد فریب دادن پیش جناب شیر(سلطان جنگل) می‌رود. از شیر می‌خواهد که بچه‌هایشان را با هم بزرگ کنند تا نسبت فامیلی و دوستی اجدادشان را حفظ کنند. شیر قبول می‌کند و سرپرستی بچه‌ها به روباه سپرده می‌شود. روباه تمام بچه‌های شیر را می‌خورد و شیر بعد از فهمیدن ماجرا عصبانی می‌شود و قصد کشتن روباه می‌کند اما روباه حيله‌گر با

نیرنگ شیر را هم زخمی می‌کند. شیر هم با التماس از روباه می‌خواهد هرچه زودتر او را بخورد تا درد کمتری احساس کند.

نمونه (۴):

fer dæ-y-wæt: mam řewi bæ-s-yæ-ti zū
 زود پ-ا-ست-۳ش-م-کافی روباه عمو گفت=۳ش-م-اخباری شیر
 bæ-m-kuz-æ ba nædʒat=əm be.
 یافت وب‌اش-م=نجات تا ۳ش-م-کشتن=وب‌اش-م-التزامی

ترجمه: شیر گفت: جناب روباه خواهش می‌کنم هرچه زودتر مرا بکش تا بیشتر از این درد نکشم؟ در نمونه (۴) جناب شیر با هدف این که زودتر بمیرد و بیشتر از این درد و رنج نکشد، با التماس و درخواست می‌خواهد روباه حيله‌گر را ترغیب کند تا زودتر به سراغش بیاید و او را بخورد؛ بنابراین کنش به‌کاررفته در نمونه پیش‌گفته کنش ترغیبی است.

۵-۱-۳- کنش عاطفی

در این نوع کنش گفتاری گوینده سعی دارد تا احساس خود را در مورد رویداد یا حالتی بیان کند؛ (مانند معذرت‌خواهی کردن، تبریک گفتن، تنفر).

نمونه (۵) داستان تعدادی از حیوانات است که در همسایگی همدیگر زندگی می‌کنند. یک زاغ هم بر روی درختی در همسایگی لاک‌پشت لانه دارد و هر روز برای او مزاحمت ایجاد می‌کند. یک روز زاغ تمام تخم‌های لاک‌پشت را از خاک بیرون می‌آورد و می‌خورد. لاک‌پشت بعد از فهمیدن ماجرا شروع به دادوفریاد می‌کند و گنجشک در همان لحظه در خطاب به لاک‌پشت جمله (۵) را بیان می‌کند:
 نمونه (۵):

mælūfæk wæt-i: xwa hæq=æt læw' zařmæ bæ-sen-et.

۳ش-م-گرفتن-التزامی پ-ا-زالم آن-از وب‌اش-م=حق خود ۳ش-م-گفت گنجشک

ترجمه: گنجشک گفت: خداوند انتقام تو را از این ظالم بگیرد.

در نمونه (۵) گنجشک در هنگام همدردی با لاک‌پشت سعی می‌کند تا با نفرین کردن احساس درونی خود را نسبت به زاغ مزاحم از این جهت که برای لاک‌پشت ایجاد مزاحمت کرده است در قالب یک جمله بیان کند؛ بنابراین کنش به‌کاررفته در نمونه مذکور کنش عاطفی است.

نمونه (۶) داستان یک موش و تعدادی از حیوانات جنگل انتخاب شده است. در این داستان موش خودش را از تمام حیوانات دیگر داناتر می‌پندارد تا روزی که خانواده میمون به جنگل می‌آیند و موش کتاب‌های آنها را می‌بیند از ترس این که لو برود به سایر حیوانات می‌گوید این میمون‌ها می‌خواهند جنگل

(læw) از دو بخش (læ) به معنی «از» و (w) به معنی «او یا آن» تشکیل شده است که بر اثر حذف یک همخوان و یک واکه از واژه دوم به صورت (læw) درآمد است. البته حرف اضافه (læ) بسته به بافت دارای معانی متفاوت زیادی است.

تأثیر جنسیت نویسنده در به کارگیری کنش‌های گفتاری در .../۵۳

را از ما بگیرند؛ اما زمانی که ماجرا روشن می‌شود و حیوانات می‌فهمند که میمون‌ها از ترس شکارچی‌ها به آن جنگل پناه آورده‌اند، از رفتار خود خجل می‌شوند.
نمونه (۶):

Hæmū ʔazæf-æk-an zor færmæzar bû-n.

۳شج-بود خجالت‌زده بسیار جمع-معرفه-حیوان تمام

ترجمه: تمام حیوانات جنگل از رفتار خود خجالت کشیدند.

در نمونه (۶) سعی نویسنده داستان بر آن است تا احساس درونی (خجالت کشیدن) حیوانات جنگل از رفتاری که نسبت به خانواده میمون‌ها داشتند در قالب یک جمله به خواننده داستان نشان دهد و خواننده را از حالات درونی شخصیت‌های داستان نسبت به اتفاقات پیرامون زندگی‌شان آگاه سازد؛ بنابراین کنش به کاررفته در جمله مذکور از نوع عاطفی است زیرا حالات درونی حیوانات نسبت به اتفاق محیط زندگی خود به تصویر کشیده شده است.

۵-۱-۴-کنش تعهدی

بر اساس این نوع کنش گفتاری، گوینده خود را برای انجام عملی در آینده متعهد می‌سازد؛ (مانند قول دادن، قسم خوردن).

نمونه (۷) داستان گربه‌ای است که قرار بوده بدون اجازه پدر و مادرش از خانه بیرون نرود اما یک روز بدون اجازه به داخل جنگل می‌رود و اتفاقاتی برایش می‌افتد سپس که به خانه برگشت به پدر و مادرش قول داد تنهایی بیرون نرود.
نمونه (۷):

ʔæw=if qæwɫ=i da qæt bæ tænya læ maɫ næ-yæ-tæ dær.

بیرون ۳شم-آمد-نفی خانه از تنها به هیچ‌وقت داد وب ۳شم=قول وب هم=او

ترجمه: او هم قول داد که به تنهایی از خانه بیرون نرود.

در نمونه (۷) با وجود فعل قول دادن بچه‌گربه خود را متعهد می‌کند که در آینده هیچ‌وقت به تنهایی و بدون اجازه پدر و مادرش از خانه بیرون نیاید؛ بنابراین کنش به کاررفته در نمونه مذکور از نوع کنش تعهدی است.

نمونه (۸) داستان عده‌ای از حیوانات جنگل است. یک روز خانواده میمون به داخل جنگل می‌آیند، سایر حیوانات دیگر با ساکن شدن آنها مخالفت می‌کنند؛ اما بعد از اینکه می‌فهمند که پدر خانواده میمون پزشک است معذرت‌خواهی می‌کنند و به مناسبت ورود آنها جشن می‌گیرند. دختر خانواده میمون هم قول می‌دهد به همراه خانواده‌اش به تمام حیوانات جنگل خواندن و نوشتن یاد بدهد.

نمونه (۸):

Bæfen-i da lægæf bænæmaɫæ-kæ=y hæmu ʔazæf-æk-an

جمع-معرفه-حیوان همه وب‌اش‌م-معرفه-خانواده همراه داد‌اش‌م-قول
fer-i xwendən bə-k-at.
اش‌م-کن-التزامی خواندن هسته‌نما-یاد

ترجمه: قول داد همراه با خانواده‌اش به تمام حیوانات خواندن و نوشتن یاد بدهد.
در نمونه (۸) دختر خانواده میمون با عبارت فعلی قول دادن، خود و خانواده‌اش را متعهد می‌کند تا به سایر حیوانات جنگل در یادگیری خواندن و نوشتن کمک کنند؛ بنابراین کنش به کاررفته از نوع کنش تعهدی است.

۵-۱-۵- کنش اعلامی

طبق این کنش، گوینده باید صلاحیت لازم را داشته باشد تا بتواند با بیان پاره‌گفتاری شرایط جدیدی را برای مخاطب پدید آورد؛ (مانند اعلام کردن، اخراج کردن).

نمونه‌های (۹) و (۱۰) داستان یک سلطان جنگل است که هر ماه با برگزاری یک مسابقه بین تمام حیوانات جنگل برای آنها سرگرمی فراهم می‌کند. یک روز به حیوانات خبر می‌دهد که می‌خواهد مسابقه آواز خواندن برگزار کند و جایزه برنده مسابقه این است که به یک هفته مقام سلطان جنگل را داشته باشد. در نهایت الاغ برنده می‌شود و سلطان می‌گوید من تاج شاهی را بر سر تو می‌گذارم و تو را برای مدت یک ماه به عنوان سلطان جنگل منصوب می‌کنم.

نمونه (۹):

mən tadʒ-i šah=im dæ-n-em-æ sær=æt.
وب‌اش‌م-سر پس اضافه-اش‌م-گذار-اخباری وب‌اش‌م-شاه هسته‌نما-تاج من

ترجمه: من تاج پادشاهی خودم را بر سر تو می‌گذارم.

نمونه (۱۰):

Bo mawæ-y mang-ek to dæ-k-æm bæ sołtan-i ʔeræ.
اینجا سلطان به‌عنوان اش‌م-کن-اخباری تو نکره-ماه اضافه-مدت برای

ترجمه: من تو را به مدت یک ماه به عنوان سلطان اینجا (جنگل) منصوب می‌کنم.

در نمونه‌های (۹) و (۱۰) سلطان جنگل با بیان جمله‌های ذکرشده وضعیتی را در جهان خارج که متعلق به الاغ است را تغییر می‌دهد و با گذاشتن تاج پادشاهی بر سر الاغ، مقام او را به عنوان سلطان جنگل اعلام می‌کند. کنش به کاررفته در این جملات، از نوع کنش اعلامی است.

۵-۲- آمار توصیفی و تحلیل کمی داده‌های برگرفته از متون نوشتاری

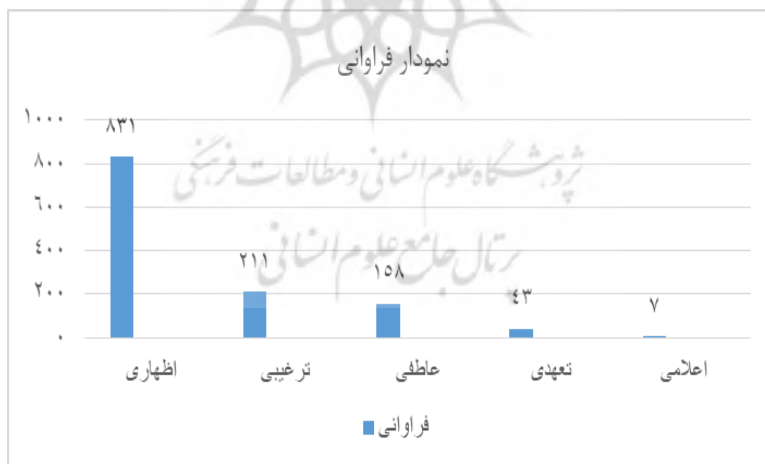
در زیر بخش قبل به تحلیل کیفی داده‌ها پرداخته و چگونگی عملکرد کنش‌های گفتاری در متون داستانی ادبیات کودکان در قالب چند مثال توضیح داده شد. در زیر بخش پیش رو قصد بر آن است به تحلیل و بررسی کمی داده‌های استخراج‌شده از متون داستان‌های مورد مطالعه پرداخته شود. بعد از بررسی داستان‌ها و استخراج داده‌ها به صورت کمی طبق جدول (۱) و نمودار (۱) مشخص شد که در متن کتاب

تأثیر جنسیت نویسنده در به کارگیری کنش‌های گفتاری در .../۵۵

داستان‌های مورد مطالعه تعداد ۱۲۵۰ رخداد کنش گفتاری بدین شرح یافت شد: کنش گفتاری اظهاری با تعداد ۸۳۱ رخداد دارای بیشترین بسامد به کاررفته بود، کنش گفتاری ترغیبی با ۲۱۱ رخداد در مرتبه دوم، کنش گفتاری عاطفی با ۱۵۸ رخداد در مرتبه سوم، کنش گفتاری تعهدی با ۴۳ رخداد در مرتبه چهارم و کنش گفتاری اعلامی با ۷ رخداد دارای کمترین بسامد به کاررفته در متون داستانی در مرتبه پایانی قرار گرفت.

ردیف	نوع کنش‌های گفتاری	فراوانی استفاده از آن‌ها	درصد فراوانی
۱	اظهاری	۸۳۱	۶۶/۴۸
۲	ترغیبی	۲۱۱	۱۶/۸۸
۳	عاطفی	۱۵۸	۱۲/۶۴
۴	تعهدی	۴۳	۳/۴۴
۵	اعلامی	۷	۰/۵۶
۶	جمع کل	۱۲۵۰	۱۰۰
۷	میانگین	۲۵۰	۲۰

جدول ۱: درصد و توزیع فراوانی کنش‌های گفتاری در متون مورد مطالعه

نمودار ۱: توزیع فراوانی کنش‌های گفتاری در متون مورد مطالعه

۵- ۲- ۱- توزیع فراوانی و درصد استفاده از انواع کنش‌های گفتاری برحسب

جنسیت

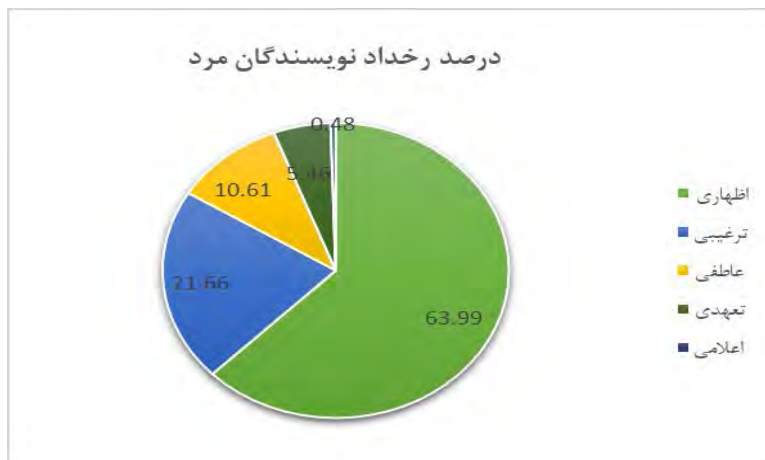
با توجه به مقایسه میان داده‌های به‌دست‌آمده در جدول‌های درصد و توزیع فراوانی بر اساس تفکیک جنسیت مشخص شد که از تعداد ۱۲۵۰ مورد کنش گفتاری یافت شده در متون مورد مطالعه، تعداد ۶۲۲ رخداد معادل (۴۹/۷۶٪) متعلق به داستان‌های نوشته‌شده توسط نویسندگان مرد و ۶۲۸ رخداد معادل (۵۰/۲۴٪) متعلق به داستان‌های نوشته‌شده توسط نویسندگان زن است.

با توجه به آمار توصیفی به دست آمده، می‌توان به این نتیجه دست یافت که میزان و درصد فراوانی استفاده از کنش‌های گفتاری در میان داستان‌های نوشته‌شده توسط نویسندگان زن بیشتر از داستان‌های نوشته‌شده توسط نویسندگان مرد بوده است. جدول و شکل مربوط به آمار توصیفی ذکرشده در ذیل آمده است.

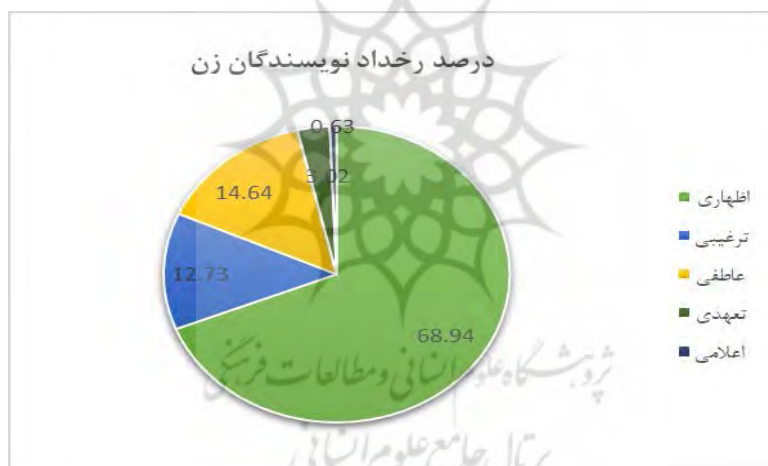
مجموع	جنسیت				کنش‌های گفتاری
	زن		مرد		
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۸۳۱	۶۸/۹۴	۴۳۳	۶۳/۹۹	۳۹۸	اظهاری
۲۱۱	۱۲/۷۳	۸۰	۲۱/۶۶	۱۳۱	ترغیبی
۱۵۸	۱۴/۶۴	۹۲	۱۰/۶۱	۶۶	عاطفی
۴۳	۳/۰۲	۱۹	۵/۴۶	۲۴	تعهدی
۷	۰/۶۳	۴	۰/۴۸	۳	اعلامی
۱۲۵۰		۶۲۸		۶۲۲	مجموع
۱۰۰	۵۰/۲۴		۴۹/۷۶		میانگین

جدول ۲: درصد و توزیع فراوانی استفاده از کنش‌های گفتاری بر اساس جنسیت نویسندگان در ادبیات داستانی کودکان

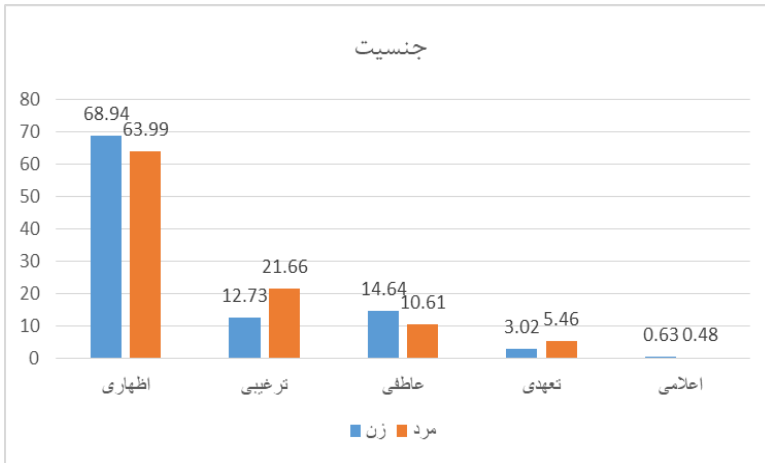
تأثیر جنسیت نویسنده در به کارگیری کنش‌های گفتاری در .../۵۷

نمودار ۲: درصد رخداد کنش‌های گفتاری در متون نویسندگان مرد

نمودار ۳: درصد رخداد کنش‌های گفتاری در متون نویسندگان زن

نمودار ۴: درصد استفاده از کنش‌های گفتاری بر اساس جنسیت نویسنده در ادبیات داستانی کودکان

در این بخش به آمار توصیفی داده‌های موردنظر پرداخته و تصویر کلی از توزیع فراوانی و میزان استفاده از انواع کنش‌های گفتاری بر اساس متغیر جنسیت ارائه شد. بر اساس نتایج حاصل از توصیف آماری برای پاسخ به پرسش نخست می‌توان گفت که در متون داستانی کودکان در زبان کردی از همه ۵ نوع کنش گفتاری سرل استفاده شده است و طبق جدول (۲) میزان به کارگیری از آنها توسط نویسنده-های زن با رخداد ۶۲۸ بیشتر از نویسنده‌های مرد با رخداد ۶۲۲ است؛ همچنین بر اساس نمودار (۱) توزیع فراوانی کنش‌های گفتاری از بیشتر به کمتر به صورت اظهاری، ترغیبی، عاطفی، تعهدی و اعلامی است.

۵-۳- تحلیل استنباطی داده‌های برگرفته از متون نوشتاری کودکان

در بخش پیش رو به تحلیل استنباطی داده‌ها جهت آزمودن فرضیه پژوهش پرداخته می‌شود. پیش از انجام آزمون‌های آماری و سنجش فرضیه‌ها، لازم است، نرمال بودن و غیر نرمال بودن داده‌ها جهت تعیین نوع آزمون بررسی شود. در پژوهش حاضر، جهت سنجش نرمال بودن داده‌ها از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف / شاپیرو-ویلک بهره گرفته شده است.

همان‌طور که در جدول (۳) نمایان است ضریب معناداری برای کل داده‌های زن و مرد بر طبق هر دو آزمون استفاده‌شده، برابر (۰,۰۰) است که از سطح معناداری (۰,۰۵) کمتر است و این نشان می‌دهد که دارای توزیع داده‌ها نرمال نیست در نتیجه جهت آزمودن فرضیه پژوهش از آزمون‌های ناپارامتریک استفاده می‌شود.

Tests of Normality							
	Gender	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
		Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
representatives	female	.475	568	.000	.526	568	.000
	male	.406	635	.000	.613	635	.000
directives	female	.516	568	.000	.413	568	.000
	male	.488	635	.000	.497	635	.000
expressive	female	.508	568	.000	.443	568	.000
	male	.529	635	.000	.350	635	.000
commissives	female	.540	568	.000	.171	568	.000
	male	.541	635	.000	.186	635	.000
declarations	female	.526	568	.000	.055	568	.000
	male	.523	635	.000	.041	635	.000
a. Lilliefors Significance Correction							

جدول ۳: نتایج آزمون کولموگروف-اسمیرنوف جهت نرمال بودن داده‌ها

۵-۴- آزمون فرضیه

همان‌طور که در بخش قبل اشاره شد، با توجه به غیر نرمال بودن داده‌ها از آزمون ناپارامتریک برای سنجش فرضیه استفاده می‌شود. در این پژوهش نیز، جهت سنجیدن تأثیر جنسیت میزان به کارگیری کنش‌های گفتاری از آزمون ناپارامتریک Independent-Samples Mann-Whitney U Test بهره گرفته شده است.

فرضیه پژوهش: «جنسیت نویسنده بر میزان استفاده از کنش‌های گفتاری سرل (۱۹۶۹) در ادبیات داستانی کودکان در زبان کردی تأثیرگذار نیست.»

جدول (۴) خلاصه‌ای از سنجش معناداری داده‌ها بر مبنای (۰,۰۵) به تفکیک نوع کنش گفتاری (اظهاری، ترغیبی، عاطفی، تعهدی و اعلامی) را نشان می‌دهد. همان‌طور که نمایان است ضریب معناداری در سه نوع کنش گفتاری یعنی اظهاری، ترغیبی و عاطفی به ترتیب برابر (۰,۰۰۳، ۰,۰۰ و ۰,۰۰) است که از سطح معناداری (۰,۰۵) کمتر است؛ یعنی بین گروه‌های جنسیتی در به کارگیری کنش‌های گفتاری اظهاری، ترغیبی و عاطفی تفاوت معناداری وجود دارد، بنابراین فرضیه صفر پژوهش در رابطه با این سه نوع کنش گفتاری رد می‌شود؛ اما ضریب معناداری در کنش‌های گفتاری تعهدی و اعلامی به ترتیب (۰,۶۸۵ و ۰,۵۹۸) است که از سطح معناداری (۰,۰۵) بیشتر است، این به این معنی است که بین گروه‌های زن و مرد در استفاده از کنش‌های گفتاری تعهدی و اعلامی تفاوت معناداری وجود ندارد و فرضیه صفر پژوهش تأیید می‌شود.

با توجه به نتایج حاصل از آزمون فرضیه می‌توان گفت که تأثیر جنسیت در میزان استفاده از کنش‌های گفتاری در ادبیات داستانی کودکان خنثی نبوده و تفاوت جنسیتی مورد تأیید است.

جدول ۴: نتایج حاصل از آزمون سنجش فرضیه پژوهش

Hypothesis Test Summary				
	Null Hypothesis	Test	Sig.	Decision
1	The distribution of representatives is the same across categories of Gender.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	.000	Reject the null hypothesis.
2	The distribution of directives is the same across categories of Gender.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	.003	Reject the null hypothesis.
3	The distribution of expressive is the same across categories of Gender.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	.003	Reject the null hypothesis.
4	The distribution of commissive is the same across categories of Gender.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	.685	Retain the null hypothesis.
5	The distribution of declaration is the same across categories of Gender.	Independent-Samples Mann-Whitney U Test	.598	Retain the null hypothesis.

Asymptotic significances are displayed. The significance level is .050.

۶- نتیجه‌گیری

در پژوهش حاضر به بررسی کنش‌های گفتاری در ادبیات داستانی کودکان و چگونگی توزیع آنها بر اساس جنسیت پرداخته شد. در بخش تحلیل داده‌ها ابتدا نخست، تحلیلی کیفی از کنش‌های گفتاری و چگونگی عملکرد آن در متون داستانی کودکان ارائه شد به طوری که برای هر نوع کنش گفتاری دو جمله به طور تصادفی انتخاب و مورد ارزیابی واقع شدند. سپس جهت تحلیل کمی داده‌ها از آمار توصیفی و در نهایت برای سنجش فرضیه از آمار استنباطی در چهارچوب نرم‌افزار SPSS استفاده شد.

با توجه به نتایج پژوهش می‌توان گفت که در تحلیل آثار ادبی، نظریه کنش‌های گفتاری، بسیار کارآمد و تأثیرگذار است، چراکه نویسندگان با به کار بردن کنش‌های گفتاری در خلق آثارشان سعی کرده‌اند تا مخاطب را به عمق رخداد‌های واقعی یا تخیلی داستان بکشانند و او را با رویدادهای آن بیشتر آشنا سازند. بر همین اساس، کنش‌های گفتاری می‌توانند به خواننده کمک کنند تا بیشتر با منظور،

تأثیر جنسیت نویسنده در به کارگیری کنش‌های گفتاری در .../۶۱

اهداف، عقاید و افکار نویسنده آشنا شود. حال با توجه به تحلیل و بررسی داده‌ها به ارائه پاسخی مناسب برای پرسش‌های پژوهش می‌پردازیم:

پرسش نخست: بر اساس دیدگاه سرل (۱۹۶۹) در ادبیات داستانی کودکان در زبان کردی از چه نوع کنش‌های گفتاری و با چه بسامدی استفاده می‌شود؟

با توجه به داده‌ها در متون ادبیات داستانی کودکان در زبان کردی در مجموع از ۵ نوع کنش گفتاری اظهاری، ترغیبی، عاطفی، تعهدی و اعلامی توسط نویسندگان استفاده شده است. توزیع فراوانی و میزان استفاده از آنها در کل متون بررسی شده به این شرح است: در میان کنش‌های گفتاری استفاده شده، کنش اظهاری با رخداد ۸۳۱ بیشترین فراوانی را داشته است و کنش‌های گفتاری ترغیبی عاطفی و تعهدی به ترتیب با رخداد ۲۱۱، ۱۵۸، ۴۳ در رده دوم و سوم و چهارم و در نهایت کنش گفتاری اعلامی با رخداد ۷ دارای کمترین فراوانی است. این نتایج حاکی از آن است کنش اظهاری، ترغیبی و عاطفی بیشترین کاربرد را دارند به طوری که نویسنده با استفاده از کنش اظهاری به توصیف و بیان حوادث و اتفاقات داخل داستان می‌پردازد و با استفاده از کنش ترغیبی مخاطب را به چالش می‌کشد تا بیشتر دنبال حوادث و رویدادها را بگیرد و با استفاده از کنش عاطفی سعی دارد که حالات و روحیات درونی شخصیت‌های داستان نسبت به اتفاقات و رویدادهایی که در پیرامونشان شکل گرفته است را برای خواننده تصویرسازی کند و همچنین کنش تعهدی و اعلامی از کاربرد کمتری برخوردار هستند.

نتایج این پژوهش، با نتایج پژوهش قاسمی پور و یوسفیان (۱۳۹۳) که کنش‌های گفتاری در گفتار کودکان کاربرد دارد و بسامد توزیع آنها یکسان نیست، همسو است. علاوه بر این، ترتیب فراوانی استفاده از کنش‌های گفتاری در دو پژوهش یکسان نیست و بر اساس نتایج پژوهش آنها ترتیب استفاده از کنش‌های گفتاری به صورت ترغیبی، عاطفی، تعهدی و اظهاری بوده است و کنش اعلامی هیچ کاربردی نداشته است که به جز کنش گفتاری اظهاری و اعلامی تقریباً نتایج حاصل از فراوانی شبیه بودند. طبق نتایج حاصل از پژوهش حسینی معصوم و خاوری (۱۳۹۳) میزان استفاده از کنش‌های گفتاری اظهاری، عاطفی در زنان بیشتر از مردان و در مقابل، میزان استفاده از کنش‌های ترغیبی در مردان بیشتر بوده است، این نتایج نیز پژوهش حاضر را تأیید می‌کند با این تفاوت در پژوهش حاضر کنش گفتاری تعهدی در داده‌های مردان بیشتر از زنان است.

پرسش دوم: آیا جنسیت نویسنده به طور معنادار بر میزان استفاده از کنش‌های گفتاری سرل (۱۹۶۲) در ادبیات داستانی کودکان در زبان کردی تأثیرگذار است؟

همان‌طور که گفته شد بر اساس آمار توصیفی، در میزان استفاده از کنش‌های گفتاری توسط زنان و مردان تفاوت وجود دارد به طوری که زنان از کنش‌های گفتاری اظهاری، عاطفی و اعلامی بیشتر از مردان و همچنین مردان نیز از کنش‌های گفتاری ترغیب و تعهدی بیشتر از زنان استفاده کرده‌اند. این تفاوت می‌تواند به نقش اجتماعی زنان و مردان مرتبط باشد البته تأیید یا رد این ادعا نیازمند تأمل و پژوهش بیشتر است. نتایج حاصل از آمار استنباطی نشان داد که ضریب معناداری در سه نوع کنش

گفتاری یعنی اظهاری، ترغیبی و عاطفی به ترتیب برابر (۰,۰۰۰، ۰,۰۰۳ و ۰,۰۰) است که از سطح معناداری (۰,۰۵) کمتر است؛ یعنی بین گروه‌های جنسیتی در به‌کارگیری کنش‌های گفتاری اظهاری، ترغیبی و عاطفی تفاوت معناداری وجود دارد؛ اما در کنش‌های گفتاری تعهدی و اعلامی ضریب معناداری به ترتیب (۰,۶۸۵ و ۰,۵۹۸) است که از سطح معناداری (۰,۰۵) بیشتر است، این به این معنی است که بین گروه‌های زن و مرد در استفاده از کنش‌های گفتاری تعهدی و اعلامی تفاوت معناداری وجود ندارد. بر این اساس تفاوت جنسیت در سه مورد اول معنادار و دو مورد دوم معنادار نیست و این نشان می‌دهد که تأثیر عامل جنسیت در میزان استفاده از کنش‌های گفتاری خنثی نیست و تأثیر آن قابل تأیید است.

در نتایج پژوهش‌های خانی و همکاران (۱۳۹۹) و علی‌اکبری و قیطاسی (۱۳۹۵) که تفاوتی در میزان استفاده از کنش‌های گفتاری در بین گروه‌های جنسیتی مشاهده نشد با نتایج پژوهش حاضر در تضاد است، اما در نتایج پژوهش‌های شیخ محمدی (۱۳۹۸) و جلالی و صادقی (۱۳۹۵) تأثیر جنسیت در به‌کارگیری کنش‌های گفتاری گزارش شده است که نتایج این پژوهش حاضر را تأیید می‌کند.

منابع

- جلالی، مریم و معصومه صادقی (۱۳۹۵). «کنش‌های گفتاری و ارتباط آن با جنسیت و طبقه اجتماعی در گرشاسب‌نامه». نشریه جامعه‌شناسی تاریخی، دوره ۸ (۱): ۸۱-۱۰۵.
- حسینی معصوم، سید محمد و فاطمه خاوری (۱۳۹۳). «مقایسه کنش‌های گفتار در پیامک‌های فارسی زنان و مردان جوان بر اساس طبقه‌بندی سرل». مجله زبان و زبانشناسی، دوره ۱۰ (۱۹): ۷۵-۸۸.
- خانی، رضا؛ قیطاسی، مجتبی و طاهره افشار (۱۳۹۹). «بررسی کنش گفتاری تشکر در گویش کردی ایلامی». فصلنامه مطالعات زبان‌ها و گویش‌های غرب ایران، دوره ۸ (۳): ۱۳-۲۹.
- شیخ محمدی، چیا؛ یاراحمدزهی، ناهید و امیر محمدیان (۱۳۹۸). «انتخاب راهبردهای کنش گفتاری تقاضا در زبان کردی بر اساس دو عامل اجتماعی جنسیت و قدرت». پژوهش‌های زبانی، دوره ۱۰ (۱): ۱۸۳-۲۰۲.
- صفوی، کورش (۱۳۹۷). درآمدی بر معنی‌شناسی. تهران: انتشارات سوره مهر.
- علی‌اکبری، محمد و مجتبی قیطاسی (۱۳۹۵). «بررسی کنش گفتاری تسلیت در گویش ایلامی». فصلنامه مطالعات زبان‌ها و گویش‌های غرب ایران، دوره ۸ (۳): ۳۵-۵۰.
- قاسمی‌پور، افسانه و پاکزاد یوسفیان (۱۳۹۳). بررسی کنش‌های گفتاری کودکان ۵ تا ۸ سال فارسی‌زبان بر اساس نظرات آستین و سرل. پایان‌نامه ارشد، دانشگاه سیستان و بلوچستان.
- کریمی، فائقه؛ کلفام، ارسلان و مهناز کربلایی صادقی (۱۳۹۹). «بررسی گذرایی در گفتار کودک فارسی-زبان از منظر انگاره نظریه هاپر و تامسون». فصلنامه مطالعات زبان‌ها و گویش‌های غرب ایران، دوره ۸ (۳): ۴۹-۶۸.

- Bystrov, Y., Mintsy, E. and Y. Mintsy (2020). "English Diminutives in Children's Literature: A Case Study of Directive Speech Acts". *SKASE Journal of Theoretical Linguistics*, 17(5).
- Dyah, A. D. (2009). *The Speech Act and Communication Strategy in Children of 3-5 Years Old (A Case Study of the Children of 3-5 Years Old in Semarang)* (Doctoral dissertation, Faculty of Humanities).
- Hudson, H. (2000). *Essential Introductory Linguistics*. Wiley-Blackwell; 1st edition.
- Saeed, John I. (2009). *Semantics*. Oxford: Blackwell Press.
- Suzuki, T. (2011). "Children's Pragmatic Competence: A Case Study of English Speech Acts Performed by American Children". *The Cultural Review*, 38: 55-73.
- Yule, G. (2011). *Pragmatics*. Oxford: University Press.
- Yule, G. (1955). *The Study of Language: An Introduction*. Cambridge University Press.

اسد اسد

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی